

LUKA JAKOPČIĆ, DIVLJINA S PEČATOM. SOCIOEKOLOŠKI SUSTAV BRODSKE POSAVINE U 18. STOLJEĆU, HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST – PODRUŽNICA ZA POVIJEST SLAVONIJE, SRIJEMA I BARANJE, SLAVONSKI BROD 2016, 346 STR.

Povijest okoliša u Hrvatskoj je još uvijek u fazi institucionalizacije, koja je započela ranih 2000-tih godina i to u okviru istraživanja imperijalnih višegraničja Habsburške Monarhije, Osmanskog Carstva i Mletačke Republike, čiji je prostor dodira bio upravo na prostoru današnje Republike Hrvatske. Pri tome treba istaknuti prvi poticaj za konstituiranje hrvatske povijesti okoliša, koji je došao 2000. godine. Tada je u organizaciji međunarodnog istraživačkog projekta *Triplex Confinium* u Zadru održana prva ekohistorijska konferencija u Republici Hrvatskoj. Samim tim su prva ekohistorijska istraživanja bila usmjerena na rani novi vijek, što se u velikoj mjeri zadržalo do danas. Usprkos tome u Hrvatskoj je još uvijek vrlo mali broj istraživača koji se bave poviješću okoliša. Časopis *Ekonomska i ekohistorija* predstavlja tek ograničeni pokušaj poticanja novih istraživanja iz povijesti okoliša. U gotovo svakom broju spomenutog časopisa, koji izlazi jednom godišnje, nastoji se nekoliko članaka usmjeriti na određenu temu blisku povijesti okoliša. Tako su do sada napravljeni tematski blokovi o bolestima i okolišu, rijekama, šumama, lovu, planinama, ekološkim pokretima u Hrvatskoj te jedan cijeli tematski broj posvećen povijesti i održivosti, koji se tek marginalno dotaknuo tema vezanih uz Republiku Hrvatsku. Uz to postoje i druge inicijative iz povijesti okoliša, prvenstveno vezane uz djelatnosti geografa. Očito su razni naponi u konstituiranju povijesti okoliša u Hrvatskoj i međunarodno prepoznati jer je Hrvatska dobila domaćinstvo najvećeg europskog ekohistorijskog okupljanja. Naime Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Geografski odsjek PMF-a Sveučilišta u Zagrebu i Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru organiziraju konferenciju Europskog udruženja za povijest okoliša (ESEH Biennial Conference) »Natures in between. Environments in areas of contact among states, economic systems, cultures and religions«, koja će se održati od 28. lipnja do 2. srpnja 2017. godine u Zagrebu.

U takvom je okruženju nastala knjiga Luke Jakopčića »Divljina s pečatom. Socioekološki sustav brodske Posavine u 18. stoljeću« u kojoj autor obrađuje interakcije rijeke Save i vojnokrajiškog društva koje se uz nju razvijalo tijekom 18. stoljeća. Pritom su kao konkretni, analitički prostorni uzorak obrađeni Slavonski Brod i njegova posavska okolica. U potpunosti se moguće složiti s mišljenjem autora da je samo detaljnim upoznavanjem pojedinih povijesnih perioda, a potom i njihovom međusobnom usporedbom moguće doći do uočavanja dinamike povijesnih procesa, kontinuiteta i diskontinuiteta. Zbog toga je važno baviti se poviješću okoliša predindustrijskog doba. U knjizi nakon objašnjena idejnog okvira te uvoda, autor obrađuje rijeku Savu kao temeljnu odrednicu istraživanog prostora. Pri tome promatra rijeku Savu kao osmansko-habsburšku granicu, ali i istu rijeku u uskom prostoru naplavne nizine između dva luka rijeke Save, istočno i zapadno od Slavanskog Broda. Središnji dio knjige predstavlja iscrpna obrada socioekološkog sustava Brodske Posavine. Bitne odlike te obrade jesu dijakronijski socijalnohistorijski i ekohistorijski pregled razmatranog prostora od srednjovjekovlja do 18. stoljeća; uspjele sinkronijsko povezivanje lokalnog i globalnog konteksta različitih etapa 18. stoljeća; transdisciplinarna orijentiranost analitičke perspektive (povijest, geografija, historijska sociologija, hidrologija, biologija i dr.); transgranična orijentiranost analitičke perspektive i modeliranje jedinstvene ekohistorijske problemske cjeline; naposljetku, orijentiranost analitičke perspektive na promišljanje povijesne teme u kontekstu suvremenih problema (npr. poplave 2014., pasivnost suvremene Save/Posavine i sl.). Na kraju u zaključku autor problematizira mogućnosti pisanja povijesti okoliša rijeke Save u 18. stoljeća i rađanja suvremene sociološke paradigme brodske (i slavonske) Posavine. Prema autoru knjiga je detektirala nekoliko razina »kultiviranja« prostora »divlje« Posavine/Slavonije: vojno-birokratsku, konfesionalnu (kroz društveno discipliniranje i etnokulturno homogeniziranje posredstvom vjere) te razinu antropizacije okoliša intenzifikacijom poljoprivrede, koncentracijom (ušoravanjem) sela, hidrotehničkim radovima i sl. U svakom slučaju, riječ je o knjizi koju je moguće čitati s globalnog, ali i sa zavičajnog aspekta, iz humanističke i iz prirodnjačke perspektive, i s ove, i s one strane nacionalnih granica. Obilježje ove knjige je i sustavno, kontekstualizirano i funkcionalno korištenje kartografskih izvora, vizualnih shema, tablica, grafikona te osobito

suvremenih, autorskih fotografija lokalne sredine koje se u knjizi tematiziraju. Knjiga uz manje intervencije predstavlja diplomski rad »Rijeka Sava i proturječna habsburške imperijalne periferije u 18. stoljeću« koji je autor u srpnju 2014. obranio na diplomskom modulu Ranonovovjekovna povijest na Odsjeku za povijest, a izrađen je pod mentorstvom Hrvoja Petrića i komentora Drage Roksandića. Ovaj diplomski rad proizišao je iz suradnje s čitavom niza nastavnika diplomskog studija povijesti modula ranoga novog vijeka (koji vodi Drago Roksandić). Knjigu su recenzirali Sanja Lazanin i Hrvoje Petrić. Nakladniku, vrlo agilnoj Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje predvođene Stankom Andrićem treba čestitati na još jednom kvalitetnom izdanju, ali i na iskoraku prema povijesti okoliša te podršci njenoj formiranju unutar hrvatske historiografije.

Hrvoje PETRIĆ

RIJEKA SAVA U POVIJESTI: ZBORNİK RADOVA ZNANSTVENOG SKUPA ODRŽANOG U SLAVONSKOM BRODU 18. – 19. LISTOPADA 2013., UREDIO BRANKO OSTAJMER, HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST – PODRUŽNICA ZA POVIJEST SLAVONIJE, SRIJEMA I BARANJE, SLAVONSKI BROD, 2015., 604 STR.

U lipnju 2015. godine objavljen je opsežan zbornik radova koji su izloženi na znanstvenom skupu o povijesti rijeke Save u listopadu 2013. godine u organizaciji Hrvatskog instituta za povijest – Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Iz predgovora koji je napisao urednik Branko Ostajmer doznajemo da se održavanjem ovakvog znanstvenog skupa i izdavanjem zbornika nastoji nadoknaditi nedostatak istraživanja o velikim hrvatskim rijekama, u ovome slučaju o rijeci Savi.

Ukupno 26 radova kronološkim redoslijedom opisuje rijeku Savu u različitim povijesnim razdobljima; od antike i srednjeg vijeka, preko novog vijeka do 20. stoljeća. Tako u prvome radu Marija Buzov i Vesna Lalošević proučavaju Savu kao rijeku koja spaja i pružaju nam sliku Save u duhovnoj kulturi kasnoantičkih rimskih središta. Autorice su uspjele prikazati sliku antičke svakodnevnice na savskim obalama kakvu nam pružaju sačuvani materijalni povijesni izvori, posebno kameni spomenici religijske namjene. Anita Rapan Papeša u svojem radu problematizira (ne)postojanje južne granice kasnoavarske države koja je mogla biti upravo na rijeci Savi. To je pregled poznatih teorija i podataka o ovoj temi pri čemu se autorica oslanja na pisane izvore i rezultate arheoloških istraživanja. Hrvoje Gračanin bavio se rijekom Savom u srednjovjekovnim narativnim vrelima pri čemu je pažnju usmjerio na naratološku raščlambu odabranih srednjovjekovnih latinskih i grčkih pripovjednih vrela koja sadrže spomenuti toponim. Dvojica autora iz Srbije, Miloš Ivanović i Boris Stojkovski, napisali su rad u kojem uglavnom na temelju srednjovjekovnih isprava ugarske provenijencije proučavaju rijeku Savu kao granicu između Srbije i Ugarske u srednjem vijeku. Gestrateško značenje skela na rijeci Savi za knezove Baboniće krajem 13. i početkom 14. stoljeća istražio je Hrvoje Kekez. On piše o nekoliko riječnih prijelaza na Savi u kontekstu nastojanja roda Babonića da prošire svoj utjecaj na krajeve sjeverno od te rijeke. Rad o međuodnosu Zagrebačkog kaptola i rijeke Save u razvijenom srednjem vijeku napisao je Marko Jerković. U razlaganju strukture posjeda zagrebačkih kanonika i kaptola pažnju je posvetio dolini rijeke Save, odnosno njihovom utjecaju na to područje i gospodarskim blagodatima kojima ih je rijeka i njezina dolina obasipala. Marija Karbić i Bruno Škreblin u svojem radu o srednjovjekovnom Zagrebu i rijeci Savi pokušavaju odgovoriti na pitanje možemo li Zagreb u to doba smatrati gradom na rijeci ili pored nje. Polaze od pretpostavke da je Sava možda imala sekundarno značenje za stanovnike srednjovjekovnog Zagreba. U tu svrhu proučavaju smještaj samoga grada u odnosu na rijeku, njezin tok, riječne prijelaze, plovidbu i ribarstvo, a i obrambenu ulogu Save kao i činjenicu da je u srednjem vijeku ona bila gradsko stratište.

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Teme broja / Topics

Iz povijesti ekoliša Istre
From environmental history of Istria

Iz gospodarske povijesti Hrvatske
From economic history of Croatia

Volumen XII / Broj 12
Zagreb - Samobor 2016
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/4092-148, fax: +385/1/4092-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić
Paul Hirt (guest editor)

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksanđić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksanđić - president/predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Goran Đurđević (Požega), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Halil Inalcik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Burlington, VT, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2016 .

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

Print supported by Ministry of science, education and sport of Republic of Croatia and Koprivnica-Križevci county /

Na naslovnici / Cover:

Put Istarskog razvoda (foto: Slaven Bertoša)

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA